

Examen VWO

2015

tijdvak 1
donderdag 21 mei
9.00 - 12.00 uur

aardrijkskunde

Dit examen bestaat uit 34 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 65 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring, uitleg of berekening gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring, uitleg of berekening ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Bij elke vraag kun je, indien gewenst, De Grote Bosatlas, 54e druk gebruiken.

Wereld

Opgave 1 – Globalisering van speelgoedfabrikant Mattel

Bestudeer de bronnen 1 en 2 uit het bronnenboekje die bij deze opgave horen.

Op de tekst in bron 1 zijn twee begrippen van toepassing die te maken hebben met globalisering. Hieronder staan omschrijvingen van deze twee begrippen.

Omschrijving 1: de overheersende invloed van cultuurelementen als Barbie, McDonalds en Coca Cola op andere delen van de wereld.

Omschrijving 2: de verspreiding van een cultuurelement en de wijze waarop deze verspreiding tot stand komt.

2p 1 Geef van elke omschrijving aan welk begrip erop van toepassing is.

De ontwerpafdeling van Mattel is gevestigd in Los Angeles (zie bron 2). Redenen hiervoor zijn onder andere de goede mondiale bereikbaarheid van Los Angeles en de aanwezigheid van hoog opgeleid personeel.

1p 2 Geef nog een reden waarom de ontwerpafdeling juist in Los Angeles is gevestigd.

Gebruik bron 2.

De productiekosten in Tijuana zijn hoger dan in Jakarta. Toch heeft Mattel een deel van de productie in Tijuana gevestigd.

2p 3 Beredeneer waarom Mattel, ondanks de hogere productiekosten, toch een deel van de productie in Tijuana gevestigd heeft.

Mattel verwacht dat de verkoop van speelgoed als barbiepoppen in westerse landen de komende jaren zal stagneren. Een reden hiervoor is de nauwelijks toenemende koopkracht in deze landen.

2p 4 Geef nog twee redenen voor deze verwachting.

Opgave 1 – Globalisering van speelgoedfabrikant Mattel

bron 1

De globalisering van barbiepoppen

De Amerikaanse speelgoedfabrikant Mattel bracht in 1959 voor het eerst een speelgoedpop op de markt met de naam Barbie. Door de jaren heen is Barbie uitgegroeid tot de populairste pop ter wereld. Verspreid over 150 landen zijn er sinds 1959 ruim één miljard barbiepoppen verkocht. Er staan meer dan duizend filmpjes van Barbie op YouTube en de pop heeft zo'n 300 Facebook-pagina's. Een Amerikaans meisje heeft gemiddeld elf barbiepoppen, een Europees meisje zes. Mattel zet nu steeds meer in op de verkoop van barbiepoppen in andere delen van de wereld.

vrij naar: OneWorld Magazine, april 2013 en www.economist.com

bron 2

The making of Barbie

- 1 Los Angeles: hoofdkantoor en ontwerpafdeling van Mattel. In de ontwerpafdeling werken tekenaars, kledingontwerpers, schoonheidsspecialisten en beeldhouwers aan de ontwikkeling van nieuwe barbiepoppen.
- 2 Xianggang (Hongkong): de goedkoopste basismaterialen voor het maken van barbiepoppen (textiel, papier, chemische producten) worden uitgezocht.
- 3 Jakarta en Tijuana: in fabrieken verwerken duizenden jonge vrouwen de basismaterialen tot barbiepoppen. Iedere arbeidster werkt ongeveer 54 uur per week. Er wordt 24 uur per dag gewerkt.

vrij naar: *OneWorld Magazine*, april 2013 en
<http://corporate.mattel.com>

Opgave 2 – China en India demografisch vergeleken

Bestudeer bron 1 uit het bronnenboekje die bij deze opgave hoort.

Gebruik bron 1.

Stelling 1: China heeft in zowel 1970 als 2010 meer 0- tot 4-jarigen dan India.

Stelling 2: In China is het aandeel 20- tot 64-jarigen in 2010 groter dan in India.

1p 5 Geef van elk van deze stellingen aan of deze juist of onjuist is.

Gebruik bron 1.

2p 6 Geef aan

- welk land in 1970 de meest gunstige bevolkingsopbouw had om tot economische groei te komen;
- welk land in 2010 de meest gunstige bevolkingsopbouw had om tot economische groei te komen;
- op welke manier de bevolkingsopbouw van een land de economische groei kan stimuleren.

Gebruik bron 1.

Om de bevolkingsgroei in China tegen te gaan werd in 1979 de eenkindpolitiek ingevoerd. Dat beleid houdt in dat je als stel slechts één kind mag krijgen. Het krijgen van een tweede kind is strafbaar. Bron 1 geeft twee aanwijzingen voor de eenkindpolitiek in China.

2p 7 Welke twee aanwijzingen zijn dit?

Gebruik bron 1.

Tussen 2010 en 2015 is het aantal 0- tot 4-jarigen in China toegenomen. Op langere termijn wordt juist een afname van het aantal 0- tot 4-jarigen verwacht.

2p 8 Beredeneer met behulp van bron 1 waarom het aantal 0- tot 4-jarigen tussen 2010 en 2015 toenam, maar op langere termijn juist zal afnemen.

Gebruik de kaartbladen van India en China in de atlas.

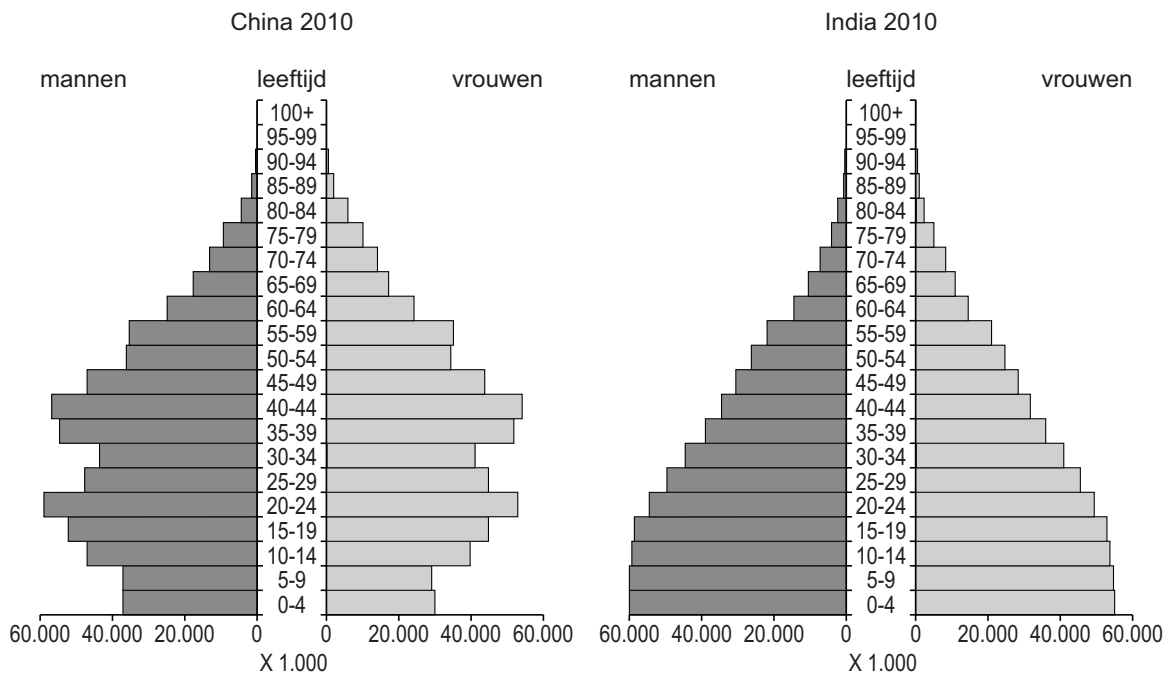
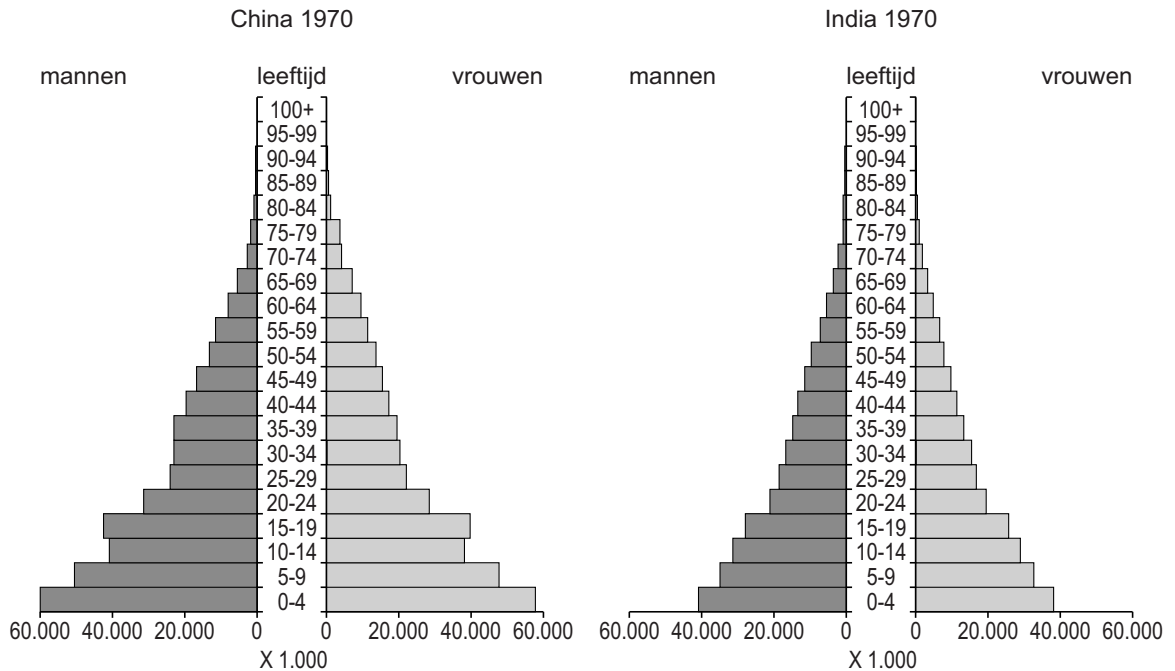
In China is de bevolking minder gelijkmatig over het land verspreid dan in India. De afgelopen decennia is de bevolkingsspreiding in China nog ongelijkmatiger geworden dan in India. Dit komt doordat China vooral de exportgeoriënteerde industrie ontwikkelde, terwijl India zich vooral richtte op de ontwikkeling van de IT-sector.

2p 9 Beredeneer dat hierdoor in China de bevolkingsspreiding op nationale schaal nog ongelijkmatiger is geworden dan in India. Betrek in je antwoord zowel de ontwikkeling in China als die in India.

Opgave 2 – China en India demografisch vergeleken

bron 1

Bevolkingsdiagrammen van China en India in 1970 en 2010

vrij naar: www.sciencemag.org

Opgave 3 – Fjorden in Noorwegen

Bestudeer de bronnen 1 en 2 uit het bronnenboekje die bij deze opgave horen.

Gebruik de atlas.

Noorwegen ligt vrijwel helemaal in het Scandinavisch Hoogland. Dit is een oud gebergte. In dit gebergte vindt minder afbraak door stromend water plaats dan in jonge gebergten als de Alpen, de Himalaya en de Andes.

1p 10 Noteer de atlaskaart waarop je dit kunt aflezen.

2p 11 Leg uit dat er in een oud gebergte als het Scandinavisch Hoogland minder afbraak door stromend water plaatsvindt dan in jonge gebergten als de Alpen, de Himalaya en de Andes.

Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten.

Gebruik de atlas.

Aan de kust van Noorwegen komt volgens de klimaatindeling van Köppen een ander hoofdklimaat voor dan in Midden- en Noord-Zweden.

2p 12 Leg uit dat aan de kust van Noorwegen een ander hoofdklimaat voorkomt. Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten.

Gebruik de bronnen 1 en 2.

Noorwegen heeft een grillige kustlijn (zie bron 2). Deze fjordenkust is ontstaan in het pleistoceen en het holoceen.

2p 13 Beschrijf de wijze waarop fjordenkusten zoals in Noorwegen zijn ontstaan. Betrek in je antwoord de tijdvakken pleistoceen en holoceen.

Gebruik bron 2.

Het water in het Fjaerlandsfjord is in de winter helder, maar in de zomer niet. Dan is het ondoorzichtig of troebel.

2p 14 Beschrijf met behulp van bron 2 de wijze waarop het water in het fjord in de zomer ondoorzichtig of troebel wordt.

Opgave 3 – Fjorden in Noorwegen

bron 1

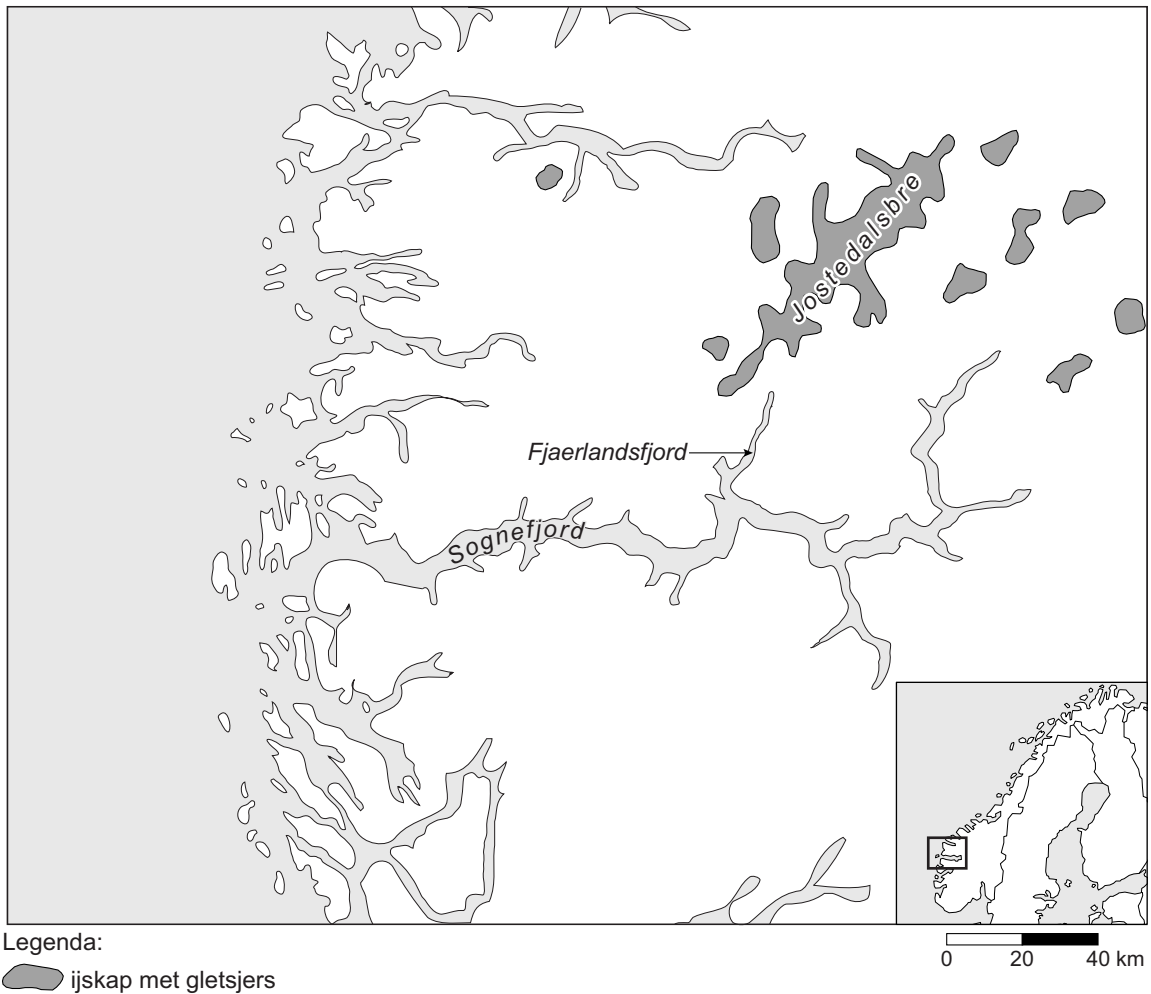
Het Fjaerlandsfjord, een zijarm van het Sognefjord

bron: <http://mein.salzburg.com>

bron 2

Deel van de Noorse fjordenkust

De Jostedalsbre is de grootste ijskap van het Europese vasteland. De gletsjers aan de rand van deze ijskap transporteren jaarlijks grote hoeveelheden verweringspuin richting de Atlantische Oceaan.

vrij naar: De Grote Bosatlas, 54e druk

Opgave 4 – De Donau en de Eufraat

Bestudeer bron 1 uit het bronnenboekje die bij deze opgave hoort.

Gebruik bron 1 en de atlas.

Bij de letters a tot en met d in bron 1 horen, in willekeurige volgorde, de volgende waarden:

- 1.078 m
- 1.750 m³/s
- 3.520 m
- 6.500 m³/s

- 2p **15** Noteer de letters a tot en met d op je antwoordblad.
Schrijf achter elke letter de juiste waarde.

Gebruik atlaskaart 98-99.

Passau ligt aan de Donau op de grens van Duitsland en Oostenrijk.

Stroomopwaarts van Passau heeft de Donau alleen in de winter een afvoerpiek. Bij Passau verandert het verloop van de afvoer. De Donau heeft stroomafwaarts van die stad twee afvoerpieken: één in de winter en één in het voorjaar.

- 3p **16** Geef aan
- waardoor bij Passau het verloop van de afvoer van de Donau verandert;
 - op welke wijze de afvoerpiek in de winter ontstaat;
 - op welke wijze de afvoerpiek in het voorjaar stroomafwaarts van Passau ontstaat.

In het rivierstelsel van de Eufraat zijn meer stuwdammen aangelegd dan in dat van de Donau.

- 2p **17** Beschrijf de wijze waarop de aanleg van stuwdammen de sedimentatie in het mondingsgebied beïnvloedt.

Opgave 4 – De Donau en de Eufraat

bron 1

Kenmerken van de Donau en de Eufraat

De Donau en de Eufraat zijn twee grote rivieren, elk in een andere landschapszone. De Donau ontspringt in Duitsland in het Zwarte Woud en mondt uit in de Zwarte Zee. De Eufraat ontspringt in het oosten van Turkije. Vlak voordat de Eufraat de zee bereikt, vloeit deze rivier samen met de Tigris. Het water van beide rivieren mondt daarna uit in de Perzische Golf.

	Donau	Eufraat
lengte van bron tot monding	2.829 km	2.735 km
oppervlakte stroomgebied	817.000 km ²	765.813 km ² *
verval tussen bron en monding	a	b
gemiddelde debiet bij monding	c	d**

* oppervlakte van het stroomgebied van de Eufraat en de Tigris samen

** gemiddelde debiet van de Eufraat en de Tigris samen bij de monding

bron: Cito

Opgave 5 – Het Tobameer

Bestudeer de bronnen 1 en 2 uit het bronnenboekje die bij deze opgave horen.

Gebruik de bronnen 1 en 2.

- 2p 18 Beschrijf met behulp van deze bronnen de wijze waarop de caldera is ontstaan waarin nu het Tobameer ligt.

Gebruik bron 2.

Midden in het Tobameer ligt het eiland Samosir. Dit eiland is in de periode na de grote uitbarsting van 74.000 jaar geleden ontstaan.

- 2p 19 Beschrijf met behulp van bron 2 de wijze waarop dit eiland is ontstaan.

Gebruik bron 1.

Het is niet precies bekend in welk jaar de grote uitbarsting van Toba plaatsvond. De periode in het jaar waarin de uitbarsting plaatsvond is wel bekend. Onderzoek naar de verspreiding van lagen vulkanische as heeft uitgewezen dat de uitbarsting in de periode mei tot september heeft plaatsgevonden.

- 2p 20 Beredeneer dat uit de verspreiding van lagen vulkanische as is af te leiden dat de uitbarsting in deze periode heeft plaatsgevonden.

Gebruik de atlas.

Het klimaat bij het Tobameer wordt door veel inwoners van Medan aangenamer gevonden dan dat in Medan zelf. Onder andere hierdoor is de omgeving van het Tobameer uitgegroeid tot een populair recreatiegebied.

- 2p 21 Geef aan
- waarom het klimaat bij het Tobameer aangenamer wordt gevonden dan dat in Medan;
 - wat de oorzaak is van het aangename klimaat bij het Tobameer.

Opgave 5 – Het Tobameer

bron 1

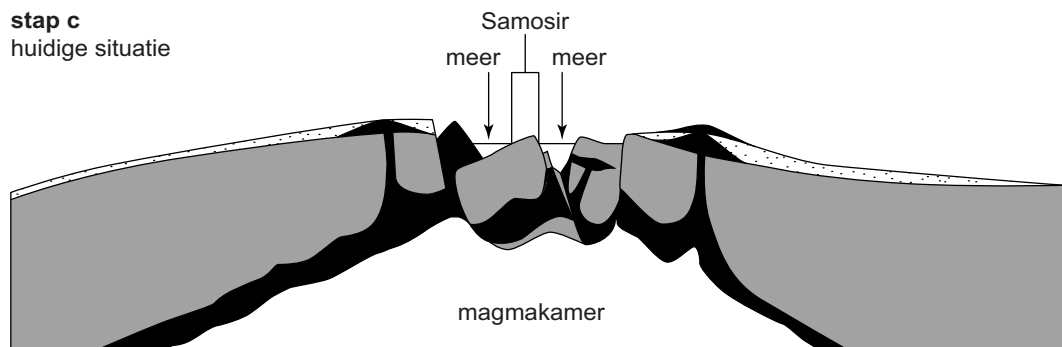
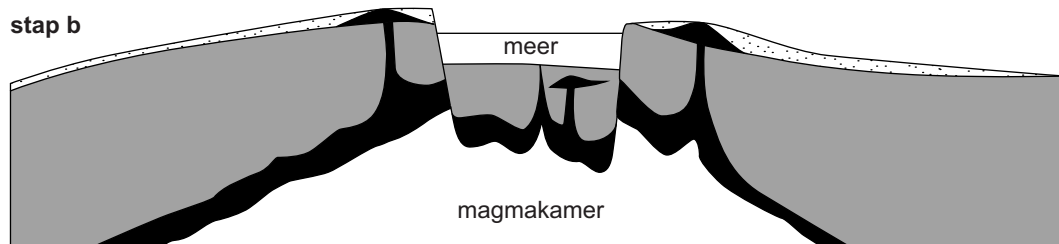
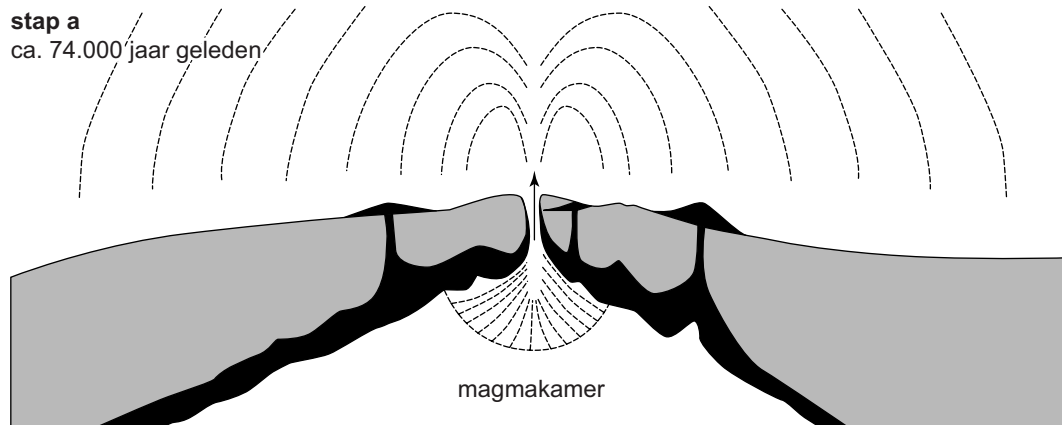
Het Tobameer ligt in het noorden van het Indonesische eiland Sumatra. Het meer ligt in een caldera die ontstond bij een grote vulkanische uitbarsting.

Deze uitbarsting vond ongeveer 74.000 jaar geleden plaats en ging gepaard met gigantische pyroclastische stromen. Naar schatting werd ongeveer 2.800 km³ vulkanisch materiaal uitgeworpen en over de wijde omgeving verspreid. Er kwam vooral veel as in de Zuid-Chinese Zee terecht.

vrij naar: www.kijkeensomlaag.nl

bron 2

Het ontstaan van de caldera en de ontwikkeling van het Tobameer

Legenda:

- vulkanische as
- ander vulkanisch materiaal
- overig gesteente

vrij naar: www.geo.mtu.edu

Opgave 6 – De ASEAN

Bestudeer bron 1 uit het bronnenboekje die bij deze opgave hoort.

Als indicator voor de welvaart in een land wordt vaak het bnp per hoofd van de bevolking gebruikt. Deze indicator geeft niet in ieder land een betrouwbaar beeld van de welvaart onder bevolking.

- 2p **22** Beredeneer in welk land deze indicator het meest betrouwbare beeld geeft van de welvaart onder de bevolking.
Kies uit: Filipijnen, Maleisië, Singapore of Thailand.

In bron 1 is het aandeel van landen in het totale bnp van de ASEAN weergegeven. Het aandeel van Vietnam, Myanmar en Singapore zal de komende tien jaar veranderen.

- 2p **23** Noteer deze drie landen op je antwoordblad.
Schrijf achter elk land of het aandeel van dat land in het totale bnp van de ASEAN zal toenemen of afnemen.

Gebruik de atlas.

China is tegenwoordig de grootste investeerder in de ASEAN.

- 2p **24** Geef aan
- in welk ASEAN-land China volgens de atlas het meeste investeert;
 - welk Aziatisch land de grootste investeerder in de ASEAN was voordat China dit werd.

China investeert in de ASEAN het meeste in de energiesector.

- 1p **25** Geef een reden waarom China zoveel in deze sector investeert.

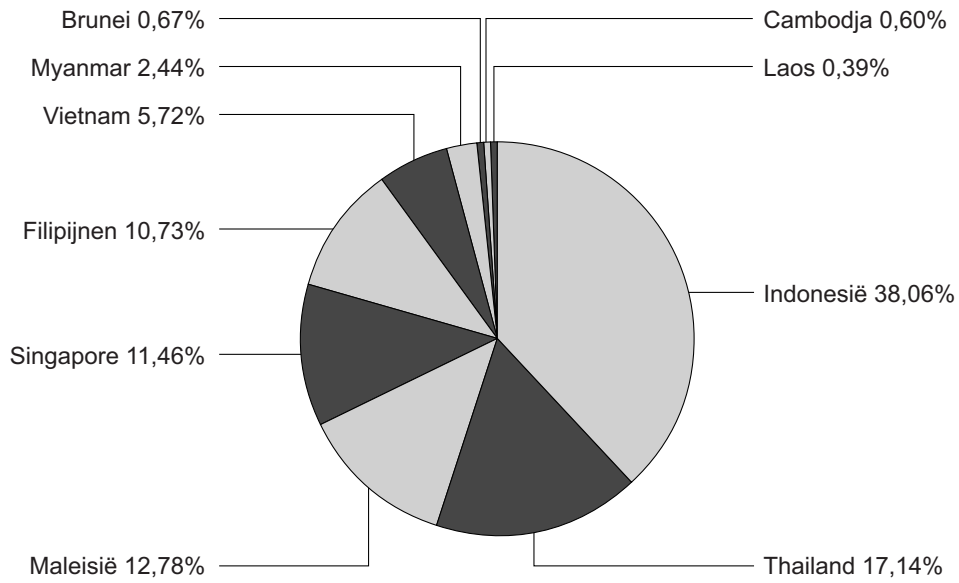
De landen Singapore, Maleisië en Thailand hebben het grootste aandeel in het totale handelsvolume van de ASEAN.

- 2p **26** Geef van deze landen twee gemeenschappelijke kenmerken die eraan bijdragen dat juist deze landen het grootste aandeel hebben.

Opgave 6 – De ASEAN

bron 1

Aandeel van landen in het totale bnp van de ASEAN

vrij naar: OECD, *Innovation in Southeast Asia, 2013*

Opgave 7 – De kust van Noord-Holland

Bestudeer bron 1 uit het bronnenboekje die bij deze opgave hoort.

Gebruik de atlaskaart Nederland Geologie.

De Noordzeekust in de Kop van Noord-Holland was in het verleden een waddenkust.

1p **27** Welke aanwijzing geeft de atlaskaart Nederland Geologie hiervoor?

Al in de zeventiende eeuw werden ingrepen gedaan die leken op het huidige kustbeheer. Eén van deze ingrepen was de aanleg van een stuif- of zanddijk (tussen de letters a en b in bron 1). Deze dijk vormt nog steeds de basis van de huidige duinenrij tussen Huisduinen en Callantsoog. Destijds werd besloten om de dijk niet direct langs zee, maar een eind landinwaarts aan te leggen.

2p **28** Geef twee redenen waarom werd besloten om de dijk verder landinwaarts aan te leggen.

De aanleg van stuif- of zanddijken is een voorbeeld van een ingreep waarmee werd geprobeerd de kustopbouw via natuurlijke kustprocessen te versterken.

2p **29** Geef twee ingrepen die tegenwoordig worden gedaan om de kustopbouw door natuurlijke kustprocessen te versterken.

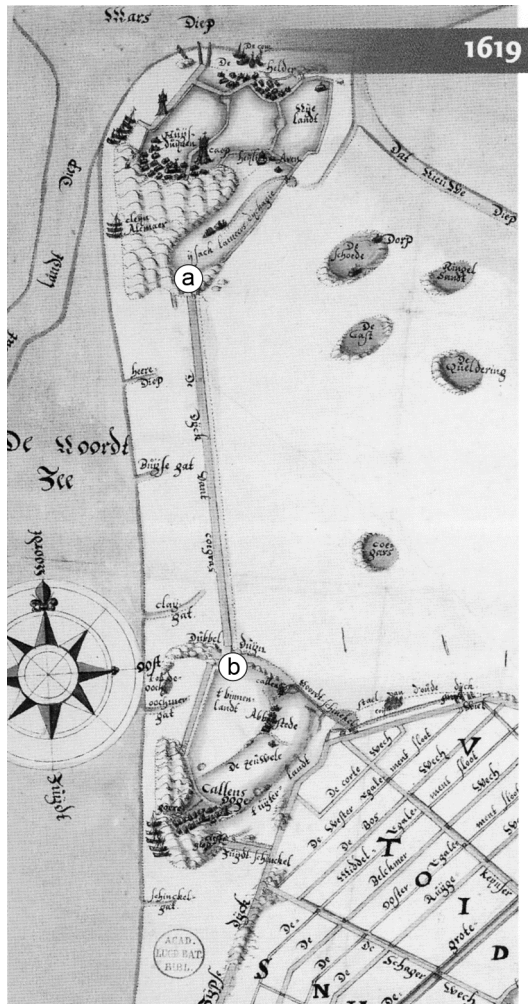
De belangrijkste functie van de duinen in Noord-Holland is de bescherming van het achterliggende gebied.

2p **30** Geef nog twee functies van de duinen.

Opgave 7 – De kust van Noord-Holland

bron 1

Fragment van een historische kaart van de Kop van Noord-Holland in 1619

Tussen de letters a en b ligt een stuif- of zanddijk.
Ten noorden van letter a ligt Huisduinen.
Ten zuiden van letter b ligt Callantsoog.

bron: Roos, R., *Duinen en mensen Noordkop en Zwanenwater*,
uitgave: Natuurmedia, Amsterdam, 2011

Opgave 8 – Haverleij: een VINEX-locatie, maar dan anders

Bestudeer de bronnen 1 tot en met 3 uit het bronnenboekje die bij deze opgave horen.

In de jaren zestig, zeventig en tachtig van de twintigste eeuw vond veel suburbanisatie plaats. Een gevolg hiervan was de afname van het aantal inwoners van de grote steden.

- 2p **31** Geef van de suburbanisatie
- nog een demografisch gevolg voor de grote steden;
 - een economisch gevolg voor de grote steden.

Gebruik de atlas.

Vanaf de jaren negentig van de twintigste eeuw werden VINEX-locaties ontwikkeld. Bij 's-Hertogenbosch is behalve Haverleij nog een andere VINEX-locatie ontwikkeld.

- 3p **32** Geef
- de naam van deze andere VINEX-locatie bij 's-Hertogenbosch;
 - twee doelen die de overheid met het VINEX-beleid wilde realiseren.

Gebruik de bronnen 2 en 3.

Haverleij vertoont kenmerken van een type woonwijk dat in steden in de Verenigde Staten wel voorkomt, maar in Nederland niet.

- 2p **33** Geef aan
- met welk begrip dit type woonwijk in de Verenigde Staten wordt aangeduid;
 - waarom Haverleij toch niet te beschouwen is als zo'n type woonwijk.

De opzet van Haverleij levert op wijkniveau een bijdrage aan een grotere subjectieve veiligheid. Op het schaalniveau van de stad 's-Hertogenbosch levert het een bijdrage aan ruimtelijke segregatie.

- 2p **34** Beredeneer dat de opzet van Haverleij op elk van deze twee schaalniveaus een andere bijdrage levert.

Opgave 8 – Haverleij: een VINEX-locatie, maar dan anders

bron 1

Ligging van Haverleij

vrij naar: www.haverleij.nl

bron 2

Woonkastelen in Haverleij

Haverleij is een nieuwbouwwijk net ten noordwesten van 's-Hertogenbosch.

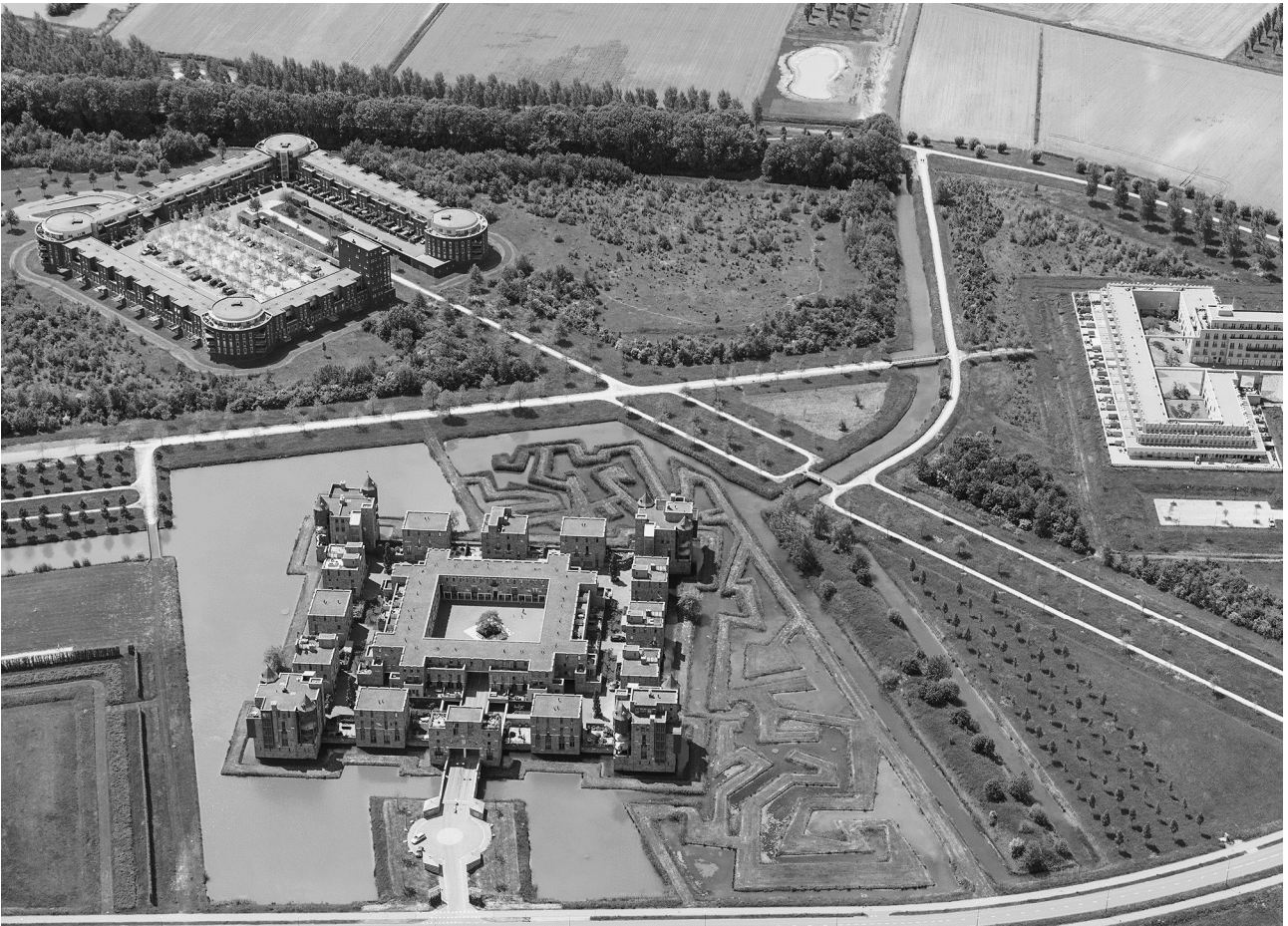
Deze VINEX-wijk bestaat uit een aantal woonkastelen (zie bron 3). Deze woonkastelen zijn vrij toegankelijk, maar hebben een besloten uitstraling en zijn hierdoor niet uitnodigend voor bezoekers.

De woonkastelen worden omgeven door groenvoorzieningen en een golfbaan. De groenvoorzieningen en de golfbaan zijn eigendom van de gemeente. De wijk beschikt ook over een basisschool en een kinderopvangcentrum.

bron: Cito

bron 3

Luchtfoto van een deel van Haverleij

bron: Tomeï, K.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.